BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
2H C
9

9.

Oratio de ſententia

CHRISTIANISSIMI REGIS, ſcripta ad Sereniſſimos, Reuerẽdiſſimos, Illuſtriſſimos, Excellentiſſimos, Magnificos, Spectabiles viros, vniuerſóſque ſacri Imperii ordines Spiræ conuentum agentes.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

PARISIIS,
Ex officina Rob. Stephani typographi Regii.
M. D. XLIIII.

Cũ priuilegio Regis.

Commandé de par

le Roy a [redacted] ſon imprimeur dimprimer ceſte oraiſon. Et defenſes a tous autres imprimeurs, & libraires de ne limprimer, ne faire imprimer, ne diſtribuer, ou vendre autres que par luy imprimées, tant en latin quen francois, ſi aucun ſingeroit de la traduire.

H. de Meſmes.

Ioannes Cardinalis

Bellaius Epiſcopus Pariſienſis, Franciſcus Oliuarius in Senatu Pariſienſi Præſidens, & Africanus Malleius Balliuus Diuionēſis, Legati Regis Chriſtianiſſimi, Sereniſſimis, Reuerendiſſimis, Illuſtriſſimis, Excellentiſſimis, Magnificis, Spectabilibus viris, vniuerſiſque ſacri Imperii ordinibus Spiræ cōuentū agētibus S.

BIBLIOTECA NAZ. ... VITTORIO EMANUELE

VTINAM, Ampliſſimi ordines, nō tam valuiſſet quorundā in iſto Germaniæ longè frequentiſſimo conuentu authoritas, vt quæ à Rege & nomine & re ipſa Chriſtianiſſimo ad vos mādata de ſumma Repub. habebamus, ea perferre, inaudita vi quadam, & more inter homines maxime barbaros, nedū Chriſtianos, nunquam antea recepto prohibiti eſſemus. Niſi enim veſtrā aliquorum humanitatem illorū acerbitas, veſtrā modeſtiam eorū impotentia ſuperauiſſet: eratis profecto ea de iis malis, quæ hoc tempore vniuerſum terrarū orbem complectuntur, paruo temporis momēto de nobis audituri, quæ neque pronuntiata à nobis eſſe,

neque à vobis ſuo tẽpore intellecta, erit aliquando(niſi nos Dei bonitas reſpexerit)non vobis modo ipſis, quibus natura nõ eandẽ conceſſit ætatis & animorũ æternitatẽ, non veſtris liberis, ac nepotibus:ſed noſtris quoq;,ſed omni Chriſtianorum poſteritati maxime dolendũ. Nos certe quos cũ Reip.charitas,tum Regis obſeruantia,cõmunis huius vitæ rationem habere prohibuerat:eſſecerátque,vt omni poſthabito periculo,per infeſtos hoſtium gladios,atque inſidias,ad veſtros vſque fines, ipſúmque prope conſpectum perrumperemus,veſtra freti æquitate videlicet, veſtráque veteri illa cum germanitate,tum libertate: quid nunc ab amicis & fœderatis excluſi, quid noſtra omni de vobis ſpe deiecti moliamur,quid capiamus conſilii, non ſatis perſpicimus: præſertim quũ & inſperato nos id malum perculerit (quis enim hoc aut ſperare vnquã potuit, aut vlla ratione prouidere?)& explorãdæ in tã acerbo nuntio Regiæ voluntatis facultatem hinc temporis anguſtia nobis ademerit, inde hoſtiũ iniuria per ſummum nefas eripuerit,qui & vias circunquaque omneis obſident, & nos ipſos his mœnibus quibus continemur, pedem efferre non ſinunt. Quid, quòd ipſe caduceator & ſanctus & pacificus, qui Regis nomine literas cum Cæſari tum vobis ipſis redditum iuerat, quibus literis aditus nobis ad veſtrum conſpectum quæreretur, ab iis

qui veſtræ libertatis ſeſe ſtudioſos prædicant, ſic eſt acceptus, quaſi patriam veſtram non recreatum, ſed inflammatum veniſſet? Quaſi vero non ſatis eſſet, tot itineris pericula, veſtra in primis cauſa, hoc eſt veſtræ quietis, veſtræque ſalutis curandæ gratia, eum adiiſſe, niſi poſt blandas ſupplicéſque appellationes, vix tandem cum incredibili minarũ acerbitate, cum crebra carnificis ac ſupplicii oſtentatione, denique cum atrociſſimo reſponſo tremẽs, ac prope exanimis dimitteretur. Ne tamen hac rerum difficultate animum deſpondiſſe videremur, cauſámque vel priuatã Regis ipſius, quæ nobis apud vos credita fuerat, prodidiſſe: vel veſtram etiã, quam præcipue tractaturi eramus, deſeruiſſe: nobis omnia animo luſtrantibus illud tandem venit in mentem, quod viros olim ſapientiſſimos feciſſe legimus, quum è ciuitate, de qua erant optime meriti, eiicerentur: vt quæ ſuis ciuibus de Repub. propter inimicorum impotentiam coram exponere prohiberentur, ea ad ipſos quoquomodo peruenire curarent. Ita quæ vobis coram expoſituri eramus, eo cõſilio vt inde ad ampliora quædam (ſi res ita tuliſſet) aditus pateſieret: ea dedimus operam vt verbis iiſdẽ, quibus concepta à nobis fuerant, ad vos, ſi fieri vllo modo poſſet, proferrẽtur. tametſi non neſciremus vel rerũ ipſarum argumenta, vel res ac ſententias ipſas nouis quibuſdam & paulò

breuioribus commentariis facilius nos complectiꝫ potuiſſe. Verum ab ea nos cogitatione illud auertit, quod ne hac quidem parte voluimus aduerſariorũ patere inſidiis: quo verbo quid ſignificemus, diuinare perfacile poteſtis, qui iſtorum morem & ingenia iam eſtis pridem maximis veſtris incommodis experti. Nudam igitur ipſam orationẽ atque ſimplicẽ, qualem de Regis Chriſtianiſs. mente deſumptã adferebamus, viſum eſt ad vos mittere: tantúmque in ea mittẽda interponere temporis, quantũ ſibi ad eam deſcribendam librarius minime piger depopoſciſſet. Sic enim denique aduerſariis omnem calumniandi viã præcluſiſſe videbimur: qui ſi iactauerint confictam eam derepente fuiſſe, & ad noſtras rationes accommodatam, facile cum ſummis noſtri tẽporis anguſtiis, tum grauiſſimis ampliſſimorum virorũ teſtimoniis refelli poterunt. Ad huius autem ſenſum orationis (ſi quidem oratio appellanda eſt, ſimplex & minime fucata rerũ expoſitio) ſi illam ingeniorum aciem quæ in pleriſque veſtrum ſumma eluceſcit, acriter intenderitis, facile & earum calamitatum, quæ Rempub. hodie vexãt, imago ſeſe vobis ſubiecerit: & Regis Chriſtianiſſimi ad eas depellendas egregia quædam & prope diuina voluntas apparuerit: quam ipſam quandoquidem vt ex animi ipſius ſententia vobis coram exponamus, nulla poſſumus ra-

tione impetrare:officii noſtri eſſe duximus cum in ipſum Regem, tum in vniuerſam Rempub. teſtatum hîc vobis quocunque licuit modo relinquere, nihil eum quod vel ad veſtrã ſalutem pertineret, vel ad communem Chriſtiani nominis quietẽ, prætermittere voluiſſe. Deũ Optimum Maximum quæſumus Ampliſſimi ordines, vt veſtris animis ea conſilia, eas cogitationes inſpiret, ſic vniuerſæ Reipublicæ ſalutares, vt ea incolumi & honeſtiſſima, (quod hoc rerum ſtatu minime nobis ſperandum eſt) quamdiutiſſime frui vtrique poſſimus. Nantii, III. Non. Martii. Anno à CHRISTO nato, M. D. XLIIII.

Legatorum Chriſtia-
niſs. Regis oratio ſcripta ad Sereniſſimos, Reuerēdiſſimos, Illuſtriſſimos, Excellentiſſimos, Magnificos, Spectabiles viros, vniuerſóſque ſacri Imperii ordines Spiræ conuentū agentes.

PErincommodè nobis accidit, Sereniſs. Reuerēdiſſimi, Illuſtriſſimi, Magnifici, Spectabiles viri, quòd quū à Francorum Rege miſſi eſſemus, de rebus maximis, & vobis Reiq; publicæ Chriſtianæ pernecesſariis apud vos verba facturi, acerbiſſimos de eius & erga Rempub. & erga vos ipſos fide rumores, de quibus adhuc in itinere poſiti inaudieramus, poſtquā huc frequentes conueniſtis, plus apud quoſdā valere intelleximus, quàm adhuc opinione percepiſſemus. quod vulnus in eius cauſæ, quam tractaturi ſumus, viſcera receptū, dici non poteſt, quantā attulerit noſtris animis perturbationē. Nam quum permultæ res ſunt, quæ omnem Legatorum gratiam facilè conuellant, hæc verò eſt potiſſima, quum pro eo dicendum eſt, qui de ſua exiſtimatione grauiter apud audi-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

tores laboret. Quare ab ipſo ſtatim exordio venia à vobis petēda eſt, Viri humaniſſimi, quòd de noſtra oratione, hoc eſt de iis rebus, ad quarum narrationem nos de Regis Chriſtianiſs. voluntate comparaueramus, partem aliquam reſecātes, ea ſubſtituere cogamur, quæ propria ſunt criminum excuſationi: illam autem quæ ſuperſit, ſed propius Reip. rationes attingat, in ipſum orationis calcem reſeruemus. Vtrūque enim nobis imponere videtur, hinc amici vobis ante omnia recōciliandi ratio, inde veſtrarum occupationum, quibus tales Legatos non inſeruire turpe ſit, magnitudo. Neq; verò id à vobis quoq; eſt, Viri optimi, mediocriter petendū, vt quoniam nos, ita vti diximus, à noſtro, & meditato orationis curſu ſubitò depulſi, diuerſo argumēto ad aliud quoddam, & propè extemporaneū dicendi genus neceſſariò delapſi ſumus, vos ſiquid minus aut cultum ingenio, aut induſtria elaboratū huc attulerimus, eo libentius ignoſcatis, quòd vt ſumma quadā dicendi facultate præditi eſſemus, qui intra mediocritatis laudē conſiſtimus, tamē in eas temporis anguſtias ſumus coniecti, quæ vel optimo cuiq; oratori ſint pertimeſcēdæ. Id ſi à vobis pro veſtra humanitate, germanóq; iſto animorum candore impetrauerimus, tum illud nos aſſequutum iri apud vos ipſos, quāuis aliorū præiudiciis occupatos, confidimus, vt ex noſtra ora-

tione,& omnẽ de Rege amico, cõſanguineo,vetuſtiſs. fœderis iure vobis coniuncto, ſuſpicionis offenſionẽ facilè deponatis,quod eſt hominibus Chriſtianis digniſs.& cũ ad veſtri otii rationem, tum ad religionis conſtitutionem viam munire poſſitis, quod hoc tẽpore adprimè vobis eſt neceſſarium.In his autem explicandis rebus,iiſque refellendis criminibus , quæ nos in Regis gratiam oportet refellere,quæcũque hîc dixerimus, in eam partem quæſo accipiatis, vt non lædendi cauſa(neque enim quenquam noſtra ſponte læſuri ſumus) verum tuendæ eorum innocentiæ, qui à culpa lõgiſſimè abſunt, ea nos in medium attuliſſe exiſtimetis:vtique quoties nobis tritum illud aduerſariorũ nomẽ in ore verſabitur,ne illos(ſiquid fortè erit acerbius)peti iudicetis,quos authoritas cum veſtra , tum ſua ipſorum ab omni contumelia vendicat:ſed eos potius appellari,qui & ſiniſtræ cuiuſque de Rege ſuſpicionis authores illis fuere,& huius,quam vobiſcũ execramur,Reip.perturbationis. Qua in re ſi vobis paulùm modo attẽtis,beneuoliſque vtemur,nemini obſcurũ eſſe poterit vnde ægritudo illa quæ totũ Reip. Chriſtianæ corpus occupauit, originem duxerit,incrementũ acceperit,vires acquiſierit:tum autẽ longè facilior vobis apparebit cu ratio, quorum eſt in primis egregia voluntas, & ſumma in ea re potentia. Bellum igitur(vt in-

de ordiamur) poſt hominum memoriam maximum, atque in omneis orbis partes quamlatiſſimè propagatum videmus. De eius initio non ambigitur: recens eſt enim. de origine, de cauſa, de authore, de tota denique eius ratione variè inter multos, pro cuiuſque vel ſenſu, vel animi affectu diſputatur. Ita fit, vt tradendis eius belli authoribus, eóque reprehendendis, variæ ſint pro ſtudiis partium ſententiæ. De cæteris orbis partibus non deerit nobis ſuus ad dicendum locus: de Germania verè hoc dicere poſſumus, & omni aſſeueratione affirmamus, quòd illa hodie penè omnis fluctuet, quòd foris, hoc eſt in ſuis finibus, bello: quòd intus diſſenſionibus vexetur, nemini eſſe quàm Regi Chriſtianiſs. acerbius, Quur enim non illi doleat, lacerari in ipſius penè oculis atque conſpectu, regionem orbis terrarum nobiliſſimam, vnde ipſe genus, vnde originem traxerit: quam primùm priuatus, poſt ad Regni faſtigiū euectus plus mortalibus reliquis coluerit: pro cuius dignitate, ipſius maiores tantū periculorū adierint, tot bella geſſerint, toties depugnauerint: pro cuius libertate, nūquam ſuis opibus, nunquam ſuo ſanguini pepercerint? Neque hæc de prouincia tātùm Germania, ac Germanica in vniuerſum natione dicimus, qua euerſa, natio Gallica ſalua eſſe nō poſſit: de ipſo Imperio, de ipſo inquam veſtro hoc imperio, hoc eſt,

de veſtra dignitate, déque veſtra libertate dicimus, Viri maximi, atque inuictiſſimi, qui ipſi regendo Imperio, vnà cum his Auguſtiſſimis Cæſaribus hîc præſidetis. Nã Carolus magnus idem Gallorum parens, & idem veſter, omnium confeſſione afflictũ illud, propéque collapſum vnus erexit: vnus de nefariorum hominum faucibus eripuit: vnus è Græcia, vbi exulabat abiecta eius dignitas, nõ minus fortiter huc, quàm fœliciter inuexit. Nunc igitur partam tot ſuorum laboribus & periculis dignitatem vobis extorqueri, illa veſtræ maieſtatis iacta à ſuis maioribus fundamenta conuelli, Rex maiorũ ſuorum ſummus admirator, inſtitutorũ, quæ ab iis profecta ſint, tenaciſſimus obſeruator voluerit? Cur ita tandẽ? Qua per Deũ immortalẽ aut veſtra iniuria commotus, aut ſua vtilitate adductus, de veſtra pernicie cogitare debuit? Quis vnquã vel in media barbaria natus, vel inter gentes efferatiſſimas educatus, nõ ad amicorũ miſerias ingemuit: aut ſi tam fuit ferreus, vt ingemiſcere nequiret, tamen eorũ calamitatem, gratis, & nullo ſuo cõmodo appetiuit? Quid ſi oſtenderimus, veſtrã perniciẽ nõ ſolùm Regi profuturam nõ eſſe, ſed multo ei plus quàm cæteris Chriſtiani nominis regibus obfuturã? Omittimus illa cõmunia, tempeſtatis vim quæ in finitimorũ agros incũbat, ex quadã velut contagione tibi pertimeſcẽdam: tunc rem tuam

agi, quum ignis vicino parieti ſit immiſſus, atque eiuſmodi quamplurima:dicam ea quæ propriè ad nos ipſos,hoc eſt ad gentem Francicam, ad ipſúmque Frãcorum caput pertinẽt. An nos hoc neſcire putatis,nullam procellam poſt homines natos in Germaniam ingruiſſe, quæ non cõfeſtim ad nos perueniret? Fuere patrum memoria,qui Galliam debellarent,vincerẽt,opprimerent,abſtinere tamẽ à Germania cogerẽtur: qui Germaniam vicerit, qui non idem Galliam quoque ſubegerit,nemo adhuc inuẽtus eſt.Quid ita?noſtrum hîc nõ eſt dicere,ne vel veſtræ laudi nimiũ aſſentari,vel detrahere maiorũ noſtrorum virtuti videamur.Attamẽ neminẽ latet,miniméque omnium Chriſtianiſſimũ Regem,qui tũ in rebus gerendis annos plus triginta exercitatus,tũ omnis vetuſtatis eſt peritiſſimus,quantum ſibi periculi, quantũ liberis, quantũ patriæ (quæ ei vita ipſa eſt charior) impẽdeat,tẽtata ſemel Germaniæ libertate,ne dicã euerſa.Intellexit iampridẽ (vt eſt hiſtoriæ Germanicæ, nõ minus quàm Gallicæ ſtudioſiſſimus) maiores ſuos, quum vtrique prouinciæ imperitarent,diligẽter cauiſſe, ſuũ vt ius Galliæ, Germaniæ ſua libertas conſtaret: neque ab re ingẽtis vtriuſque finibus, & ad ipſius Rheni ripas viros aliquãdo collocaſſe vtrique genti ſacroſanctos,qui & Imperii maieſtate, & ſacrorum religione patriam in officio

vt rinque continerent, eſſéntque Galliæ iuxtà ac Germaniæ præſidio ac ſaluti. Quid ſi nũc Franciſcus quæcunq; finibus ſuis propugnacula, quaſcunque arces Pipini, Ludouici, Caroli, illa orbis miracula poſuere, volẽs ipſe, ac ſciens reſcindat, diſſipet, conuellat, non eum inſanire dicatis? Sed non inſaniet, nõ deſipiet, nõ hoc molietur, quomodo veſtra libertate oppugnanda ſuam ipſe euertat, ſibíque ac ſuis ruinæ periculum ſtruat. Equidem non exiſtimamus quenquam eſſe (eorum duntaxat, qui Chriſtiano nomine cenſentur) tam profligatũ, tam ab omni honeſtate relictum, vt veſtram illam libertatẽ labefactatam velit, iúſque, & nomen auguſtiſſimi huius Imperii, quod vos ſuſtinetis, imminutum. ſed ſi fortè eſt quiſpiam, is proculdubio Franciſcus non eſt: nullius enim (nobis credite) vel quieti, vel etiã ſaluti minus id cõducit. Dicat aliquis, nõ ſatis eſſe, turbare nõ debuiſſe, Regem Francorũ oſtendere: non turbaſſe, doceri oportere: propterea quòd inuenti aliquando ſunt, qui in ſe, ipſi ſæuirẽt, nedum manus ab amicis, & neceſſariis abſtinerent. Quæ ſi vox, Viri ampliſſimi, loci tantundem apud vos habitura ſit, quãtum apud rerum imperitiores ſibi vendicaſſe dicitur, cõditio certè nobis durior imponitur, quàm vt vel veſtra æquitas hoc ferre queat, vel vſu ac moribus adhuc, ne inter priuatos quidẽ, ac litigantes in foro fue-

rit receptum. Semper à maioribus obſeruatum audiuimus, quoties accidit in ius aliquem vocari, vt ſummo iure cum eo agatur: qui reum egerit, qui vel capitis, vel famæ arceſſerit, neceſſitatẽ illi probandi impoſitã: huic inficiandi poteſtatẽ datam. Nos (vt penitus in cauſam ingrediamur) hoc nomine ab aduerſariis apud vos inſimulamur, nec inſimulamur modò, ſed apertè, ſed vehemẽter, ſed atrociter impetimur: quòd quieta quum eſſet, velutíque in portu, aut ſtatione Reſp. Chriſtiana, eam in vaſtũ bellorũ ac ſeditionũ pelagus coniecerimus, quódque gentẽ Turcicam Chriſtiano infeſtam nomini, in eandem Remp. immiſerimus. Si nihil eiuſmodi nos non modò feciſſe, ſed ne cogitaſſe quidem dixerimus: ſi Regi propinquo, ac fœderato veſtro id vnquã in mentẽ veniſſe negauerimus: ſi nos ad ea quoties obiiciẽtur refellẽda obtulerimus: quid eſt quod præterea vel noſtri accuſatores à nobis exigere, vel vos de Regis nomine, atq; exiſtimatione grauius ſtatuere poſſitis? Sed non erimus vobis tam importunè in tergiuerſando moleſti: neque in tantis occupationibus, quantas res veſtræ recipiunt, ſic aſtutè cauſam tractabimus, quaſi videamur, diem dicendo eximere voluiſſe. Quare & cauſæ ipſius bonitate, & veſtra freti æquitate, non dubitabimus, de noſtro omni iure illo, quòd defenſoris eſt proprium, decedere, quo vobis rei perno-

ſcendæ cupidis, veritas ipſa nuda, atque aperta ſtatim appareat. quæcunque enim Chriſtianiſſimo Regi obiecta apud vos eſſe, memoria nobis ſuppeditarit, ea quantum per modeſtiam licebit, in præſentia refellemus: de cæteris, quæ cæco quodã rumore circunferũtur, non ita valde laboramus: ſiqui tamẽ ſunt, qui ſe authores profiteri velint, prodeant: detur nobis ſenatus iterum, regnet in hoc ſanctiſſimo orbis terrarum cõſilio illa, quæ regnare debet, æquitas, rectum illud animorum iudicium locum ſibi vẽdicet: niſi tenebras, ſiquæ artibus neſcio quibus veſtris fortè mentibus obductæ ſint, depulerimus: niſi calũniæ præſidia de veritatis arce deturbauerimus, facilè patiemur eo apud vos loco haberi, quo iſtos ſpero habebitis, ſi aut certamẽ iſtud detrectauerint, aut ex æquo nobiſcum contendere recuſauerint. Primũ igitur dicimus, hoc maledictum, quod ab aduerſariis crebrò iactatur, Regem Chriſtianiſs. bellũ in Rep. bis excitaſſe, minimè in eum conuenire. Neque enim ſi arma initio laceſſitus, pro patriæ ſalute ſuſcepit: ſi cadẽ illa de manibus abiecta, aliquanto pòſt repetere coactus eſt, continuò earũ tempeſtatum, quæ Remp. exercẽt, author appellandus eſt: nec veremur quominus re per vos intellecta, ipſum hoc crimine facilè ſitis liberaturi. Ignoſcendũ verò hic nobis maximè eſt, Viri humaniſs. ſi in iis rebus commemorandis, quas niſi

præuaricatores ſimus, prætcrire nõ poſſumus le uiter eos viros, quos & veneramur ipſi, & quorũ nomen vobis iure eſt ſacroſanctum, perſtrinxerimus. Vtinam Cæſar, vel huius initio belli quod adhuc viget, tua illa in Sabaudiæ Ducem indulgentia, in armis aduerſum Regem affinem tuũ capiendis non fuiſſet: vel illis poſtea Pauli Pont. Max. opera intermiſſis, ipſum Regẽ ad ea reuerti tuorum ſcelerata audacia non compuliſſet: maneret hodie, maneret illa toties inter vos data, acceptáque fides, illa iuriſiurandi religio, illa coniunctio animorum: nec eſſet tanto bonorum omnium mœrore, tanto Reip. malo labefactata. Nam aliud profectò, niſi contumeliæ acerbitas, labefactare illam nõ poterat, quæ tam firma eſſet, quæ talem ſe, & tam illuſtrem omnium oculis iam iterũ exhibuiſſet, quæ eos plauſus, eas acclamationes, eam hominibus Reip. cupidis alacritatẽ attuliſſet. Quis eſt enim, cui ſi proponatur tuus ille Cæſar in Narbonenſem Galliam pacificus adpulſus, nõ omnibus gaudiis exultet? Cõtrà, ſi oſtẽdatur calamitas, ex iſta inter vos ſuborta immutatione, in orbem terrarum inuecta, nõ ad eã ingemiſcat, non perturbetur? Quod ad nos attinet, quoties ſubit animos noſtros temporis illius recordatio, quo tempore viſus eſt Rex maximus è continente ad tuam claſſem ſtadia quatuor in ſcapha adnauigare, tu confeſtim è trire-

mi in ſcapham deſilire, in eius munitiſſimum oppidum inermis, incomitatus ingredi, fraternè ilico, nedum amicè inter vos conuenire, vnam de officiorum mutua gratia eſſe contentionem: & huius miſerias temporis cum illius fœlicitate cõparamus: non poſſumus nõ valde commoueri. Quis enim non libenter intueatur, duos orbis terrarũ potentiſſimos principes, vno Dei clemẽtiſſimi (vt erat credibile) adflatu repente inimicitiarum oblitos, de optimo Reip. ſtatu, de eius perpetua quiete, tam familiariter, quàm tunc feciſtis, inter ſe colloqui, mala præterita abominari, optimè in poſterũ ominari? Quũ hinc ſoror tua fœmina ſanctiſſima, viri pene aduoluta genibus, lachrymis effuſis, quas illi lætitiæ magnitudo expreſſerat, nunc fratri ſuam fidẽ, nunc marito ſuũ candorem, vtrique ſuam pietatem gratularetur: inde Franciſci ſoror, vt ſanctitate morum tuæ ſorori comparanda, ita præſtantia ingenii cæteris facile anteponenda, ſic te obſeruaret, vt controuerſiæ, quæ de Regno Nauarræ ſumma eſt, oblita videretur? Quum te Regis liberi paternæ in Remp. fidei perpetui obſides, nunc tanquã orbis terrarum principem colerent, nunc veluti parentem alterum venerarentur? Quum denique quicũque aderamus arctiſſime inter nos cõplexi, iſtam noſtrorum principum amicitiam, illas Bellonæ ac Martis (vt tũc rebamur) exequias

votis omnibus proſequeremur? neque verò fuit inexpectatus quidem ille amicitiæ radius, cuius nobis cõſpectum exortæ repente nebulæ adimerent: neque parua ſui diu potiundi ſpe, nos impleuerat, quòd biennium totum ſeſe maius indies, ac præclarius orbi oſtenderit, quàm initio exhibuiſſet. Veſtrum enim neminem latere arbitror, poſteaquam vtrinque diſceſſum eſt, vt nullũ prætermiſerint tempus amicè inter ſe ſalutandi, placidè appellãdi, omnibus officiis, omni humanitate ſeſe inuicem proſequendi (mirum id forſitan vobis videbitur, quod verè dicam, nec hyperbolicè) conſilia etiam pleraque omnia inter ſe perfamiliariter communicandi. Nam vt illa attingam verius, quàm commemorem, quæ ſunt recẽtibus adhuc veſtigiis in hominum memoria impreſſa: quæ maior vnquam viſa eſt vel inter fratres, vel inter parentes, ac liberos voluntatum paritas, quàm toto illo per Galliam Cæſaris itinere inter iſtos fuerit? De Rege perſanctè cõfirmare hoc omni vobis aſſeueratione poſſumus, eum de rebus ad ſe duntaxat pertinentibus nihil Cæſarem celauiſſe: de pleriſque etiam, eius conſilium ſequutum eſſe. Miſit Marchionem Vaſti ea tempeſtate Venetias Cæſar, qui de rebus grauiſſimis ageret: iuſſus eſt Ennebaldus in ſubalpinis gentibus Prorex eò quoque vnà proficiſci, quæ Vaſto è Rep. Chriſtiana eſſe viderẽtur,

iis aſſentiri: ſiue ea nominatim ageretur, quæ res Oriētis reſpiceret, ſeu ea quæ intra noſtros ipſorum cardines verterētur: & ſic iuſſus eſt, vt ad Vaſti ſentētiam, hoc eſt ad Cæſaris arbitriū, omnia referrentur. Fuere alibi alia vel dicta, vel agitata, vel facta, quæ ſic ad ipſum (vt ita dicā) nutū Cæſaris, Rex ſui hoſpitis cultor benigniſſimus accō modauit: quaſi non iam Franciſcus regni Francici habenas regere, ſed illas Carolus pro iudicio ſuo flectere, ac reflectere videri poſſet. Omitto gratulationes, ſupplicationes, pōpas, ferias, ſummum illud Regis ſtudium, ac diligentiā, nequid quomodocunque forte accideret, quod amici animum vel angere poſſet, vel leui aliqua offenſione adficere. Neque illud ſanè mediocri fuit omnium voluptate acceptum, quòd ſpectaculorum quippiā quum artificis errore, male ſucceſſiſſet: diceretúrque Cæſari aliquid perturbationis incō modæ attuliſſe: ſuborta eſt inſignis quædam, ac memorabilis inter duos principes cōtentio, quū Rex ad rei nuntium commotus, miſerum artificem ad ſupplicium rapi iuberet, Cæſar cōtrà niteretur: iretur interim vltro citróque, & apud alterū dolor, amoris, ac officii plenus locū ſibi vendicaret: apud alterū vigeret cum miſericordia cō iūcta humanitas: atque id veniret in controuerſiā, quod ingreſſo Galliam Cæſare vſque à finibus Hiſpaniarum non venerat, vt in reo liberādo, de

ſumma Galliæ poteſtate inter iſtos contenderetur. At enim fuit illa perbella quædã inter vtrũque foris amicitiæ ſimulatio, intus inimicitiæ latebant. Non ita eſt Viri ampliſs. itaque mihi cõtingat Deo vti propitio, vti ego de altero perſuaſum habeo, de altero etiã penitus cognitũ cãdorem illum, qui in amborum vultu, in ſermone, in ore ſe oſtẽdebat, fuiſſe in ipſorum animis, atque intimis ſenſibus penitus defixũ. Quid ergo eſt? Dicam plane, neque me, quominus id faciã, eius perſonæ, quam vnà cum his clariſſimis viris collegis meis ſuſtineo, ratio deterrebit. Equidem exiſtimo Viri ſapientiſs. Deum Opt. Max. tantorum ſcelerum, quibus vrgemur, perpetuæque noſtræ in ſe impietatis pertæſum, facile paſſum eſſe homines & rerum nouarum cupidos, & ſeditionis amãtes, id facinoris audere, quod facinus iſtorum principum alterum ad vltionem accenderet, alterum ad iram: nos miſeri de publicæ quietis, & ſempiterni otii arce, quam antè obtinebamus, illorum odiis deturbaremur. Tua illa Cæſar à multis deprædicata, nobis facile aliquãdo perſpecta virtus, animiq; moderatio: ille Regis Chriſtianiſs. candor nemini non ſatis cognitus, illa integritas, nos aliter de vobis apud nos ſtatuere minime patiuntur. Sed vt aliquando ad rem redeamus, ſummatimque (diſerte tamen, vt ſumus polliciti) reſpondeamus iniquorum vel calum-

niis, vel cæteris maledictis: De huius belli primis initiis, cuius (ita vt dixi) nomine apud vos, Viri maximi, in inuidiam rapimur, nihil eſt quod ad ea adiiciamus, quæ vobis quandoque in Ratiſponenſi conuentu, pòſt hic Spiræ à Regis oratoribus demonſtrata ſunt. Hos enim vobis commemoraſſe audio, vt Rex Chriſtianiſſ. poſtquam crebrò ad Sabaudiæ ducem, ius ſuum, hoc eſt hæreditatem quæ ad ſe pertineret, repetitum miſiſſet: quum totum decennium nullũ tempus, nullam rationem prætermiſiſſet ipſius interpellandi, nec quicquam tamen impetraſſet: poſtquam ab eodem duce etiam ſe vltro laceſſitũ, ſuorum equitum turmam nondum etiam renuntiata amicitia, per inſidias circunuentam, conciſam vidiſſet, inſignia ſceptri Gallici iis locis, quæ maiores ne attingere quidẽ audebant, paſſim per vim, & contumeliam detracta audiuiſſet, ad extremũ ſibi ad arma cõfugiendũ duxerit: quæ ſic tamen tractarit, ſic ſe in illis geſſerit, vt neminẽ, vno excepto duce, læſerit: nemini, ne Cæſari quidem ipſi nocuerit: cuius duces, inque iis Antonius Læuianus, qui Mediolanũ cũ imperio obtinebat, haud obſcurè Sabaudo nõ fauerant modò, verũ homině ſatis alioqui in æquo bono denegando peruicacẽ, tamen peruicaciorẽ ſuis promiſſis, ſuis opibus, ope, authoritate, milite, redderent. Audiſtis etiã quanta tum fuerit nihilominus eiuſdẽ Regis

animi moderatio,vt ab agro omni Mediolanẽſi, qui ſuus & eſſet, & ſibi pateret maximè, tãquam à re ſacra ſeſe abſtinuerit:vt de recõciliatione(ſiqua modo interceſſerat illi cũ Cæſare offenſio) cum per ſuos oratores,tum per virũ clariſſimum Cardinalem Lotharingũ, quin & per Põtificem ipſum Max.toto illo tempore ſeriò, ac ſedulò egerit. Meminiſtis autem vt derepente quadripartitò terra, maríque, præſertim duobus poſt hominum memoriam maximis exercitibus ſic petitus ſit, propius vt nihil fuerit, quàm vt opprimeretur, antequam ſpatii ſatis ad ſe colligendũ, ad vires comparandas, ad munienda oppida, ad conſcribendos exercitus haberet. Quare ea, quæ vobis tam nota opinor, quàm quæ ſunt notiſſima (partim enim vidiſtis ipſi, partim, vt diximus,ex aliis audiſtis)in præſentia nõ repetemus: præſertim quum ne ii quidem,qui acerrimè cauſam aduerſariorum tuentur, eius belli cum Cæſare initia Regi adſcribant: ſatíſque habeant hoc tempore, ei obiicere altero capite ſuæ accuſationis,quòd extinctas eius incendii faces exuſcitauerit,pactas cum Cæſare & ſanctas inducias violauerit. Qua in controuerſia, ſi vſitatum quoddam certaminis genus ſubirem, æquiore certè animo cauſam hanc omnem in diſcrimen deducerem. Nunc verò quum is,pro quo nunc depugnare cogimur,velit ea lege certari,vt inimico-

rum petulantiam alia re nulla frangamus, quàm modeſtia: ab omni paulum modò atrociore dicto abſtineamus: quàm hãc ſecurim inieciſſe putatis defenſioni apud vos ſuæ? Quid enim hac re aliud fecit, quàm nobis ſui defenſoribus arma de manibus excuſſit? Nam niſi id feciſſet, id eſt, niſi nos in hoſtem tela omni impetu vel vibrare, vel regerere noluiſſet, niſi in ipſius arcē calumniæ penitus inuadere prohibuiſſet, Deus immortalis, quæ nobis eſſet dicēdi copia ex aduerſariorum maledictis ſubminiſtrata: qui eſſent orationis aculei, quos in iſtos defigeremus, ſuppeditati? Verùm quia gerēdus ei mos fuit, cōplura ad calumniæ confutationē propè neceſſaria cōpreſſimus, ſed ita cōpreſſimus, vti mucronē vagina recōditū: in quo ſtringendo, ſi rex iuſſerit, aut ſi aduerſariorū nos importunitas coegerit, nullam moram ſumus interpoſituri. Interim ea in primis proferemus, quæ quia ſunt omnibus notiſſima, minimè accidet iis viris, qui ſunt apud vos in honore, de improuiſo commoueri. Hoc enim iſto accuſationis capite tãtum defendemus, quicunque ii ſunt, quorum, vt ſuprà diximus, ſceleris atrocitate, & magnitudine contumeliæ Rex ad arma reuerti coactus eſt, iis potius violatarū induciarum culpam aſſignari oportere, quàm in hunc reiiciendam. Quid faceret Rex nobiliſſimus, quum viros dignitate conſpicuos, ſuos Le-

gatos,illuſtri apud ſe loco,dum iter in pacato faciunt, crudeliter contra ius gentium interfectos audiuiſſet? non excandeſceret? non vlciſceretur? non pœnas ſceleris repoſceret,quacunque ratione repetere ſe poſſe arbitraretur?an potius periculum honoris, atque exiſtimationis non adiret modò,ſed eius perpetuam iacturam faceret? Ecquæ tandem fuit vnquã natio in terris,quæ non ſuos legatos, non dicam interfectos nefarie, ſed violatos,ſed pulſatos perinde vlta ſit,atq; parentũ, aut liberorũ ſolemus iniurias? Verũ hac in re nõ deeſſe dicũtur, qui eam religioſius tractãdam fuiſſe exiſtiment, puténtque omnem hanc iniuriam condonari Chriſtianæ Reipub. oportuiſſe. Quaſi verò ſi Res ipſa publica loqueretur,iuberet Regem eà inter cæteros dignitate,ea apud omnes mortales opinione, tale in ſe recipere ad poſteritatis memoriã ignauiæ exemplum, quale ſi è veſtra nobilitate priuatus quiſpiam recipiat, non pateat illi poſthac, ne ad infimos quidẽ militiæ ordines aditus: quaſi inquam vellet eadem Reſp.noſtra iſta patientia,& tacito quodã cõſenſu hunc morem in nomen Chriſtianũ introduci: vt per cuius fines iter exteri legati facere inueniantur, ab eiuſdem milite ad hanc rem comparato,palàm, in luce hominũ, impunè trucidentur: iis autem interfectis, ad miſerarum coniugum eiulatus, ad infantiũ liberorũ, quales erant

iſtorũ, vagitus, ad illas innoxii ſanguinis lachrymabiles voces eius Regis aures occludantur, cuius ignominiæ, hoc fuerit ſanguine litatum. An vos hoc viri nobiliſſimi, Rẽp. voluiſſe, an ipſum Reip. caput CHRISTVM hanc hominibus legem ſanxiſſe putetis? Triennium ante hanc cædem Frãciſcus Sfortia Mediolani tyrãnus, in regione eadem, eodem propè exemplo, Marauillium Regis eiuſdem apud ſe Legatũ, qui frequẽs illi & aſſiduus interdiu eſſet, de media nocte in ſuo lectulo comprehenſum occidi, eius cadauer poſtridie proiici in forũ in Regis contumeliam iuſſerat. Nemo Chriſtianorum Regum, nullus princeps, nullus aliqua dignatione vir inuentus erat, qui, quum ad ſeſe hoc exemplum (quãdo res ita ferret) pertinere facilè intelligeret, inauditum hoc, & incredibile facinus acerrimè vindicandũ non arbitraretur: quíque Regem Chriſtianiſs. ad arma non hortaretur, vno excepto Cæſare, cuius in fide Frãciſcus Sfortia eſſet, cuíque ſororis ſuæ filiam paulò antè in matrimoniũ dederat. Cœpit igitur Cæſar à Rege ea re grauiter commoto omni ratione, precibus omnibus, omnibus pollicitationibus contendere, (cauſam Reipub. ſuis precibus prætexens) vt ſceleris vltionem in ſuum ex Africa reditũ, quò ſe comparabat, differret: & ita contendit vt impetraret. Quid enim tum illo pietatis nomine, tum altero neceſſitudinis,

Cæſar à Rege, & amico, & Chriſtiano nõ impetraſſet? vel quid potius ſemper ab ipſis & ætatis & amicitiæ incunabulis nõ impetrauit? Interim tyrannus moritur, & moritur ſummo noſtro dolore, quibus vlciſcẽdæ iniuriæ ratio omnis adempta eſſet: magno autem Cæſaris commodo, qui illo ſuperſtite in Mediolani poſſeſſionẽ nondum penitus ſe immiſerat. Quis non hoc facilè iudicet, Viri prudentiſſimi, ſi tam acriter perfecta eſſet vltio, quàm fuerat diligẽter ſuſcepta (iã enim moturus erat Rex, iam progreſſurus, quum iſtis precũ & amicitiæ cõpedibus retẽtus eſt) quis non inquam iudicet hanc poſteriorũ Legatorũ cædem, de qua nunc tantopere laboratur, ſuperiori ſucceſſurã nõ fuiſſe? Illa enim profectò poſteriori huic veluti gradũ fecit, ad háncq; moliendam impuris hominibus animos, atq; audaciam ſumminiſtrauit, neq; ad eam ſolùm, ſed ad alias porrò cædes ex aliis ſerendas, veluti ſemẽtem, ac materiam præbuit, maiorem item indies præbitura, niſi hãc vlciſci velle Rex apud ſe ſtatuiſſet. Sed expoſtulare primùm debuit, ſed admonere, ſed tentare potius omnia, quàm ad arma decurrere. Ille verò non admonuit? non expoſtulauit? Teſtis eſt hæc ipſa Germania, in qua agentem id tẽporis Cæſarẽ Frãciſcus aliquãdo tum ſuis promiſſis, tum loci genio, ac religione adductũ exiſtimauit, animum adiecturũ fuiſſe ad facti ani-

maduerſionē. Et credo adieciſſet,vel ſua ſponte, vel veſtris impulſus conſiliis, niſi abeuntē de ſinu veſtro Italia excepiſſet,prouincia,& multiplici ingeniorum varietate abundans,& in qua plurimum poterāt ii,qui exiſtimabātur ab eo ſcelere,cuius quærebatur vltio,nō eſſe alieni. Vbi Italiam Cæſar attigit, num Franciſcum ceſſaſſe putetis?num cœpta poſtulatione deſtitiſſe? At perſtitit, appellauit, vrſit: neque vnquam obteſtari, rogare,hortari deſiit nunc per communes amicos,nūc per legatos,& homines certos,qui apud ipſum tanquam obſignatis tabulis agerent,futuros rerum motus,ingruere bella,niſi ſatiſfactum eſſet,demonſtrarēt: qui Paulum Pont. Max.appellarēt,quò ius hac in re ſuum apud præſentem Cæſarem tueretur: quum prius author (vt diximus) reconciliandæ gratiæ, & paciſcēdarum induciarum fuiſſet.Quid,quòd ſimul ac ipſos Lucam conueniſſe audiuit, diſertè iiſdem denūtiauit,niſi breui de interfectis legatis,& violato iure gentiū ſibi ſatiſfactū eſſet,aut in culpæ authores animaduerſum,ſeſe pacta irrita,violatas inducias ex eo tēpore habiturū?Hoc erat amico inſidiari?hoc velle virum maximum,ſuum neceſſarium nec opinātem aggredi? Cogitate quæſo apud animos veſtros, Viri ampliſſimi, atque ante oculos vobis hoc proponite, ſi ea mens fuiſſet Francorū regi, ſi ea voluntas, Cæſarē incautum

implicatum, irretitũ, opprimere:quod iſti eum voluiſſe faciunt:quando vnquam facilius potuerit,quàm tum,quum traiecit in Africam,eo fortunarũ ſuarum diſcrimine,vt aliquando in Gallia, in Italia, in hac ipſa Germania apud pleroſq; omnes, vel pro profligato, vel pro naufrago (vt certè erat naufragiũ paſſus) vel etiam pro extincto haberetur? Quum Neapoli, Mediolani, Genuæ ſupplicationes ad omnes aras pro eius ſalute(ſi fortè eſſet ſuperſtes)decernerentur?Quum pro mœnibus vrbium,pro ſtationibus,pro propugnaculis,qui vim hoſtiũ, quæcũque ſe oſtendiſſet arcerent,vix vlli inuenirentur: à pleriſque etiã Rex ad ea inuitaretur? Erat illi proculdubio ſi honoris,ſi fidei obliuiſci vellet, minus aliquãto futurũ negotii,vel in ſuo repetendo,vel in iniuriis tunç perſequẽdis,quàm poſtea illo præterito tempore, quod induciis conſtitutũ diximus, fuerit:tantúmq; intelligebat,in re altera ſibi fore impendii, quantũ haud dubiè cõpendii in altera fuiſſet.Igitur,vt vnò tandẽ verbo abſoluam: quandiu abeſſe Cæſar dictus eſt Reip. cauſa, vel quãdiu aliquid fuit ſpei purgãdæ abſque perturbatione rerũ ignominiæ, quieuit Rex, nec quicquã interea vel mouit, vel à ſuis moueri eſt paſſus: tametſi in hoſtem imparatũ,impeditũ,forſitan etiã exhauſtũ,ipſe à viris,ab armis,à machinis,à pecunia, quantum antea nunquam fuerat,

paratus & inſtructus eſſet. Quæ ſi ita ſunt (vt certè ſunt, & ita eſſe planum vobis fecimus) non video quid iam aduerſariorũ criminibus relinquatur loci: niſi quòd de Turcis (vt ſuperius attigimus) ad diripiendã Remp. per nos inuitatis, tantopere vociferantur. Quo in crimine refutando, ſi vobis vtemur tã benignis, quàm adhuc vſi videmur, profectò vobis hoc recipimus, Viri optimi, nos cum noſtræ rationes innocentiæ facilè eſſe explicaturos, tum nihil vel alienũ, vel confictum vel aſtutũ, vel denique ex vano hauſtum huc eſſe adlaturos. In hac præcipuè cauſa, quam ſumus, quàm breuiſſimè fieri poterit, tractaturi, duo nobis obiici videmus: Veniſſe cum Solymano in fœdus, & belli ſocietatẽ: Tum eum ipſum ad nos euocaiſſe, & in Vngaros, Germanóſque cõcitauiſſe. Quod ad fœdus attinet, licet hîc nobis, ſi volumus, cõmuni quodam omnium gentium iure recepto vſque à parente illo Chriſtiani ſeminarii Abrahamo, paruo nos negotio tueri: neq; nobis defuerit aut Dauidis authoritas, aut Salomonis, nec Phineæ, nec Tobiæ liberorũ, nec denique ducũ Machabæorũ exempla: quorum nemo, nec à prophanorũ hominũ commercio in priuatis rebus, nec in publicis à rei bellicæ ſocietate abhorruit, ne ſi quidẽ cum ſuæ religionis hominibus bellum gerendũ eſſet. Taceo prudẽs Chriſtianorũ quorũdam exẽpla: ne mihi ſtatim

obtrudatur, non iſta eorum eſſe hominum, qui neque falli potuerint,neq; voluerint fallere. Sed tamen licebit hîc nobis opinor, ea quæ ſunt aduerſariorum veluti propria, & verè domeſtica, bona eorundem venia in medium adferre. Non Federicus ſecundus Imperator,Sarracenorū humeris in Italiam, vnde illum Pōtificum authoritas eiecerat,reportatus eſt?Non Luceriam eius gentis ingētem coloniam deduxit, cuius ope, ac potentia tum gētes finitimas compeſceret, tum eos qui res nouas molirētur, per vim in Romani Imperii fide,atque officio cōtineret? Sed non longè abierimus:non eorum ſententia,qui iuris Pontificii(quod vobis credo eſt ſacroſanctū) peritiſſimi ſunt,licet iis quibus aliunde auxiliū defuerit, ad impiorum opem,pro rerum ſibi ablatarum vendicatione, cōfugere? Neque verò hæc dicimus, quò vobis hac in re vel opus ſit veterū, recentiúmve hominū patrocinio: vel quò nos eorum exempla ſequutos eſſe, in ope ab impiis imploranda fateamur. Quinimo vt intelligatis, quàm planè,quámque præciſe inficiemur:negamus Franciſco Francorū Regi cum Solymano fœdus vllum intercedere, interceſſiſſéve, præter vulgare illud commerciorum,& quietis publicæ ergò: quale Venetis, Polonis, & aliis quibuſdam Chriſtiani nominis gentibus eſſe omnes ſcimus, vel quale à quibuſdā maximis & præclariſſimis

hoc tẽpore viris appetitum, nec impetratũ eſſe audimus. Neque ſatis perſpicimus quid in eo aut à vobis, aut ab vllo mortalium improbari debeat, ſi fœdus ſanciuimus eorum exemplo quos probatis maxime: ſi in eo ſanciendo nemini nocuimus ſed contra, vel aduerſariorum confeſſione, certe ipſorum rogatu, nonnullis profuimus: ſi nihil clam, ſed palam, ſed in luce hominum: ſi nihil precario fecimus, quòd ad id ineũdum ſimus non ſemel inuitati, fortaſſis etiam (vt mox dicemus) coacti: ſi viris in Rep. principibus, neque reclamantibus, quum præmonerentur: neque inuitis, ſed omnibus adprobantibus, pleriſque etiã ſuadentibus. Et fieri quidẽ poſſit, vt non ad omnes, qui hîc adeſtis, omnia hac in re Francorum Regis cõſilia peruenerint: (eſtis enim prohibiti) ſed quicunque ex hoc ordine eſtis, quibus eorum cognitionem, aduerſariorum impotẽtia adimere non potuit: vel quos, adempta adhuc facultate, cognoſcendi tenet cupiditas: facite pro veſtra benignitate, vt rerum præteritarũ apud vos paulisper verſetur recordatio. Inde vtrique conſequemur, vos vt cognoſcere poſſitis quid inter maledictum & certum crimen interſit: nos, vt noſtri apud vos tam ſolicite purgandi vitemus neceſſitatẽ. neque enim ad rem mediocriter pertinet, intelligere vos, nihil in cauſa hac omni Turcica Regẽ Chriſtianiſs. molitũ eſſe vnquã, nihil geſ-

E.i.

ſiſſe, nihil tractaſſe, cuius antè, quàm quicquam vel gereret, vel moliretur, vel tractaret, aut frequēter hoſce ampliſſimos ſacri Imperii ordines non admoneret, aut ſententiam communiter omnibus ſuam, ſingillatim autē iis, ad quos aditus ſuis legatis patuerit, non diligentiſſimè, atque amiciſſime aperiret. Extāt credo per vniuerſam Germaniam (vt multū ſuppreſſa ſint) non vnarum ad ipſos Imperii ordines exempla literarū, quarum in quibuſdam demonſtrabat, vt Solymanus fœdus, vt amicitiam, vt opem ſibi vltro detuliſſet, quum eſſent qui eandem magnis oblatis conditionibus ambirent, eiuſque vellent eſſe in clientela: vt idem poſtea Solymanus eadem illa, ſed ampliore argumento iterum, ac ſæpius repetiſſet: vt ſe demum dubitationi locū relinquere nolle pronūtiaſſet: Franco vel pacato iam ſibi vtendū eſſe, vel aperto hoſte, nihil eſſe tertium. Hanc ſibi imponi reſpondendi neceſſitatem, Rex aliorum minimè ſecurus, quum vobis ſignificaſſet, iiſdem videre licet exemplaribus vt vos ſtatim interrogarit, velletis, cuperetis cōmunes ſecum inducias honeſtas, veſtri otii, & retinendæ dignitatis gratia, cum hoſte, qui vobis imminerer, paciſci. Quæ quum ad vos ſerio, neque ſemel tantū ſcripſiſſet, dicimus aliis ſubinde literis, vobis eū oſtendiſſe, vti ad eiuſmodi demū inducias cogeretur, niſi orā ſuam omnēmaritimam, quæ

latiſſime in Narbonenſi Gallia pateret, hinc vicino minime pacato expoſitã eſſe vellet, illinc hoſti ſupramodũ nautico apparatu inſtructo. Dicimus præterea Regẽ, quæcunque prioribus literis vobiſcũ de communicandis induciis egerat, eadẽ his poſtremis iterum detuliſſe: vobiſque Ordines ampliſs. tam crebrò quàm hîc recitauimus admonitis, tũ denique de induciis cũ Solymano tranſegiſſe. An hoc per Deũ immortalem, fuit Solymanũ in vos concitare? an cũ gente Turcarum de Chriſtiani nominis pernicie paciſci? Veſtram hîc conſcientiam appello, ordinis iſtius Ampliſſimi principes, atque delectiſſimi conſiliarii, ſi quicquam in hoc facto eſt, quod Regi Chriſtianiſs. ſiniſtræ vllius ſuſpicionis notam inurat, qui & ea egerit, quæ ſibi erant neceſſario agenda, ſi conſultum vellet ſuorum ſaluti, & rationem veſtri habuerit, qualem eum habere oportuit, qui fœderatorum quieti vellet conſulere. Tum hoc magnopere à vobis poſtulo, vt redeatis in memoriam eorum, quæ iis malis in quibus hodie, quod ad rem Turcicam attinet, verſamur, cauſam atque originem dedêre. Scitis vt illa nunquam ſatis deploranda de regno Vngariæ controuerſia, principio Solymanum in Vngariam ipſam, mox in Germaniam quoque immiſerit. In hac ſedanda controuerſia vtinam tantum, Viri optimi, Regis Chriſtianiſs. gratia apud partium al-

teram valuiſſet, quantum apud ſe valituram eſſe altera præ ſe ferebat. Nam ſi ſunt qui adhuc dubitent quantum in ea pacificanda curarum, quantũ laboris impenderit: ſi neque literis, neque chirographis, quæ permulta ſunt, fides habeatur: at certe Legatis vltro citróque frequenter miſſis, quorum nunc etiam nonnulli ſunt ſuperſtites: at viris quibuſdam in Rep. principibus, quin & Regibus quoque aliquibus credi oportet. Et Rex quidẽ Chriſtianiſs. tametſi non tantũ ſe interdum, ac volebat, proficere videret: nõ tamẽ facilè vnquam deſpõdit animum, nec deſtitit initiis illis, quandiu poſtea valuit ipſius apud Ioannem Regem authoritas, cõmonefacere, precari, hortari, denique omnia facere, quò eius animum ad Solymanum (vt videbatur) reſpicientem inde auerteret: & auertit non ſemel, tandiúque in officio retinuit, tum ſua, tum Pontificis Clementis, tum illuſtri Regis Britãniæ opera, qui in id quoque incumbebant maximè, quoad neceſſitas (cui dicebat ille ne deos quidẽ immortales repugnare poſſe) Regem miſerũ, ac calamitoſum ad extrema omnia deſcendere coegit. Itaque deſcendit, vt vidiſtis, Solymanúmque Rege Chriſtianiſs. partim inſcio, partim reclamante, ad ferendam ſibi opem aſciuit. Quæ poſtea ſunt conſequuta viuo Ioanne, poſtea etiam mortuo, vendicãte ſibi regnum per tutores pupillo infante,

tã libenter omittimus, quàm cætera quoque (ſi liceret) prætermitteremus. Hoc quidem certè quod ſequitur, quia de eo mẽdacii ſumus inſimulati, præterire ſilẽtio ſine ſcelere non poſſumus: Quòd Solymanus & Vngariã rurſum inuaſit, & vexauit Germaniã, ipſum eſſe ſolitũ vni Tunetanæ expeditionis iniuriæ acceptũ referre, affirmantẽ contra promiſſorũ religionẽ, ſuos hoſtes id bellum ſuſcepiſſe. Verùm earũ rerũ ſit penes authorem fides: cõſtat certè Solymanum id diſperſis quamlatiſſimè per orbem terrarum literis teſtatũ reliquiſſe: quúmq; regii apud ipſum oratores, pro ſuo in Remp. officio, hominem ab inſtituto reuocare omni ſtudio contenderent, vna illis expeditio Tunetana ſemper obiecta eſt, cuius ignominiam diceret ſe ſalua exiſtimatione ferre non poſſe: quæ tantum in ſuam contumeliã, nec in noſtræ religionis propagationem excogitata ſuſceptáque eſſet. Neque verò hæc in eam partẽ accipi velimus, vt nos exiſtimetis vel bellum illud Africanũ, aut ſi aliud quoduis Chriſtianæ dignitatis cauſa ſuſceptum ſit, improbare. Nam ſi ea mente fuiſſet Franciſcus vt improbaret, illud idem adornãti, opémque aduerſus Solymanum implorãti Cæſari peditum quinquaginta milia (quorum pars maxima eſſet è veſtratibus) equitũ milia ſex cum vi tormentorũ ingenti ad eiuſce belli ſocietatẽ nõ detuliſſet, vti &

eo tempore liberaliter detulit, & inſequẽte anno per noſmetipſos Romæ in Pontificio illo ſenatu iterũ, & ſæpius cõfirmauit. Nec mirũ videri debuit, ſi is faceret iis rerũ motibus, qui ſæpe antea, tũ per ſeipſum, tũ accepto in partẽ eius muneris Rege Anglo, qui libẽs ad id ferebatur, idem ſe facturũ, non ita valde neceſſario tẽpore recepiſſet. Non igitur adhuc Frãciſcus Solymanũ in Germaniã pellexit: nõ in veſtra reiq; publicæ viſcera eius accitu hoſtis graſſatus eſt. De reliquo tẽpore nũc eſt dicendũ. Ad hanc rem autem diligenter quæſo animos veſtros, Viri ſapientiſs. attẽdite, vt eã verè, perſpicuè, exactéque cognoſcere poſſitis. Præter Pãnonicas expeditiones reliquas, vnã Solymanus ſuperiore æſtate ſuſcepit: aliarũ culpæ ſat oſtendimus nequaquã nos eſſe affines: quare ſuprema in nos transferatur potius, cauſæ nihil eſſe dicimus. Nam quod aiũt miſſum Rinconũ in Orientem, qui apud Othomanũ hanc cõtenderet: nõ cõfecit tamẽ. At enim ſi in itinere non eſſet interfectus, confeciſſet: quis hoc diuinare poſſit? Quid ſi hoc dixero, & verè dixero, & vobis hîc profiteor eſſe veriſſimũ, habuiſſe in mandatis, vt prohiberet, vt omni & Regis, & priuata ſua gratia cõtenderet, quò à Germania, ab Vngaria, à cunctis Reip. Chriſtianæ finibus ſe abſtineret: aliorſum impetũ omnẽ belli, ſi tãta armorũ flagrabat cupiditate, cõuerteret? Redarguant ad-

uerſarii ſi mentiar, quod ſanè ſit illis facillimũ. Nec enim homicidas illos arbitror, quũ de trucidatis Legatis nuntiũ adferrent, in mãdatis, quæ Legatis à Rege diſcedentibus ſcripta, ſignataque data eſſent, reddendis, negligentes fuiſſe. Et profectò quoſcunque indices de miſerorũ nece adhuc habuimus (habuimus autẽ multos) eoſdem de interceptis ipſorũ mandatis, ac literis habuimus. Neque ſi nõ habuiſſemus, eſſet tamen credibile, quũ veſtem, quum torques, quũ annulos, quum ipſam anima eripuiſſent, cui rei præcipue inſidiabantur, quammaximè petebant, mãdata, literas, cõmentarios, ei rei ſponte ſua (quum nemo eſſet qui intercederet) homines verecundos ſcilicet peperciſſe. Quo magis iſtorum admiror improbitatem dicam, an perfidiam? qui quũ hæc ita eſſe ſciant, quum apud ſe habeant, tamẽ non proferunt, non fatentur: patiuntur autem iſtos interim principes de Rege affine, & conſanguineo ſuo male exiſtimare: vos ipſos, aut veſtrum aliquos in eodem forſitã errore verſari. Obiiciat nobis hîc aliquis Paulinum Regis miniſtrũ, qui Rincono in iſta Legatione ſucceſſerit, apud AEnobarbum præfectũ claſſis Turcicæ fuiſſe cõſpectũ: permagnam inde ſuſpicionem colligi, quòd venerit AEnobarbus, id Regis opus fuiſſe. De Paulino mox dicemus. De claſſe vnum eſt quod veſtris animis omnem facilè ſuſpicionem deter-

gat. Scitis opinor quantus noſter terreſtris exercitus anno ſuperiore agrum Ruſcinonenſem, ad maris Hiſpanici orā ingreſſus ſit, vtíque ibi Parpinianum obſederit. Quòd re infecta domum redierit, omnes exiſtimant in cauſa fuiſſe vires Cæſaris maritimas, quibus noſtra claſſis erat inferior. Si de AEnobarbo Rex cogitauerat, ſi accerſere voluerat, quando potius accerſere debuit, quàm illo tam neceſſario tempore, quo per eum maris imperium hoſti adimere potuit? at conſtat, tunc non feciſſe. Dicat aliquis, accerſiſſe ſane, ſed vt eo anno veniret, efficere non potuiſſe. Quid tam ſit ridiculum? Nam ſi in annum inſequentem expectabatur, quod ſciri oportebat, nō Regem putatis in eundem quoque annum illos Ruſcinonēſes conatus dilaturum fuiſſe? Sed non diſtulit, ſed claſſem Turcicam non expectauit, neque poſteaquam anno inſequente ea venire dicta eſt, inſignem vllum apparatum terreſtrem, cum illo maritimo (quum facile poſſet) coniunxit. Relinquitur ergo vt non accerſierit, vt quidem non accerſiſſe, & nos hîc aſſeueramus: & quò exaudire omnes facilius poſſitis, clariſſima voce profitemur. Nunc de Paulino eſt reſpondēdum. Fatemur ſucceſſiſſe Rincono, fuiſſe in claſſe AEnobarbi: ipſum per mare noſtrum nauigantem ab vſque Thracio Boſphoro proſequutum eſſe. quid multa? etiam hoc addemus (ſi placet) cū

ipſo nonnullis de rebus nonnulla conſilia,ſed ea optima,ac ſalutaria cõmunicaſſe.Nec enim Rincono interfecto noluit Franciſcus ſuum morem retinere, qui ab omnibus probaretur, in quo vel veſtros Cæſares imitaretur,de Legato apud Othomanum habendo. Miſit igitur Paulinum:nec ita repentè miſit, dum init apud ſe rationem, quomodo ſitim iſtam inexhauſtam, & redundantes ſuorum Legatorum ſanguine gladios, aliqua ludificatione fruſtretur: quæ mora vtinã non eam attuliſſet iacturã Reip. dum interim nemo apud Solymanum eſt qui vel ipſam Remp.(quod Rinconum facturum fuiſſe diximus)ſapienter tuendam ſuſcipiat, vel animum mitiget hominis, de interfectis,qui ad ſe mitterentur Legatis,accenſi. Hic Paulinus igitur, poſtquam aliquando ſenſit parum illic ſibi eſſe negotii, bellũ hîc terra, maríque apertè geri, commerciis quæ in AEgypto, & Syria nobis eſſent, per Cæſarem, qui mare Liguſticum, Sardoum, Siculum obtineret, facilè interdictum eſſe: AEnobarbum naualem apparatum in prouincias Cæſaris moliri: pro magno habuit,poſſe huic ſe comitem adiungere. Itaque adiũxit, ab eóque vſque dum appulit Maſſiliam, ne veſtigium quidem diſceſſit. Hoc puto minimè à viris bonis reprehendendum, illud verò etiam commendandum, quòd quacunque nauigauit AEnobarbus, factum eſt Paulini diligentia,

ac fide (qui ad iſtius apparatus famam id erat curare iuſſus) vt quæcunque littora quaſcunque oras ille attingeret, dempto tantum hoſtico, manus ab omnibus abſtineret. Quòd verò in Niceæ obſidione, quæ poſt paulò conſecuta eſt, iſti tantopere de nobis triumphant, audite quæſo vt ſe res habuerit, nihil enim affingam: nec recens modo eſt, verùm & præſens quoque eorum, quæ dicturi ſumus, memoria. AEnobarbus vbi primùm mare Liguſticum ingreſſus eſt, nihil habuit antiquius, quàm vt Andream Auriam Cæſarianæ claſſi præfectum, qui ſecum de rei naualis gloria certare vellet, opprimeret. Igitur hominẽ omnibus tanquam veſtigiis perſequitur: vbi videt conſequi non poſſe, ait cõſtare ſibi rationem quomodo Niceam occupet, arcem, quod nemo neſcit ad Imperium maris Liguſtici maximè accommodatam. Id Griniano viro prudentiſſimo, qui pro Rege noſtræ prouinciæ præerat, demonſtrat: rogat vt quandiu in arcis obſidione diſtineretur (quam ſi occupet, ſibi habere velit) loca mediterranea interim tuta ſibi præſtet ab omni hoſtiũ iniuria: aut ſi malit Grinianus munus obſidionis in ſe recipere, pollicetur ipſe viciſſim ſeſe, qui claſſe valeret, omne maris periculum præſtaturum, neque impediturum quominus capta à noſtris Nicea Rex Chriſtianiſs. potiatur. Quid obſecro vos, Grinianus faciat, homo tum pius,

tum minimè ad inſidias apertus? patiatur muni-
tiſſimum maris Liguſtici propugnaculum,quod
vetus ſit patrimonium Regis, indubitatúmque,
vbi ſit portus mile nauiũ capax,quò poſſit,quo-
ties neceſſitas ingruat,Othomanus nominis Chri
ſtiani hoſtis, naues,viros,arma, commeatum in
ſupplementũ abuſque toto AEgæo mari,& AE-
olico mittere,venire in AEnobarbi poteſtatem?
Nónne in hac Niceæ obſidione , quæ à nobis eo
nomine ſuſcepta eſt, vt culpa aliqua fuerit (quæ
tamen nulla fuit) ſatius erat nos & obſidionis tæ
dia, & pericula oppugnationis ſubire, cum non-
nulla ſpe eius expugnandæ,quàm ſpem eandem,
qualiſcunque ea eſſet, AEnobarbo relinquere?
At enim neutrum faceremus: arceremus homi-
nem ora noſtra maritima:igni,aqua, tellure in-
terdiceremus. Licebátne eum arcere,qui pacatus
& minimè hoſtis, ipſo induciarum tempore ve-
niret?& ita veniret inſtructus, vt prohibendi nõ
eſſet facultas, quum in apparatu nauali pares illi
eſſe non poſſemus? Fuiſſet hoc extremæ amen-
tiæ, quum illo in mari inferiores aliquanto ſint
noſtræ opes,vel vnius Cæſaris opibus, Othoma-
num inſuper nobis ad rationem inimicitiarum
adiũgere. Quare negamus in hac obſidione quic
quam eſſe à nobis commiſſum in Chriſtianam
Remp.in nos quidem ipſos à nobis peccatum eſ-
ſe facilè fatemur. Niſi enim Reip. in auertendo

ab oppugnatione AEnobarbo tam ſtudioſe proſpexiſſemus, iactura à nobis tanta facta non eſſet, quantam virorum,armorum,commeatuum fecimus. Neque eſt aliud quod ea in re nobis præterea obiici queat,niſi tritum illud, & iam toties decantatũ, quòd arma cum prophana gente aduerſum Chriſtianos (hoſtes quidem illos,ſed tamen Chriſtianos) communicauerimus. Verùm id quàm innocenter,quàm moderatè,quàm religioſe, ſuperius vobis expoſuimus. Quanto amicorum beneficio, teſtis eſt Italia propè omnis, quæ prætereuntem AEnobarbi claſſem tantùm de littore ſalutauit.Quanto etiam inimicorum, Genuenſes in fidem quodammodo Cæſaris recepti, tamen ipſi quoque fatentur. At licebit hîc, credo, per veſtrã modeſtiam nobis in cauſæ defenſione, optimæ quidem, ſed forſitan apud vos propter inimicorum calumniam dubiæ,id vſurpare, quod vel in maximè aperta cauſa nemini vnquam vitio datum eſt,vt vel clauũ clauo truderet,vel ſuum factum de aduerſarii facto iudicibus probaret. Obſecro igitur vos, Viri perſpicaciſſimi, vter magis reprehendendus eſt, iſne, qui quum iuſtiſſima arma ceperit,in eis armis exercẽdis milite barbaro,nõ in rem militis,verũ in ſuã ipſius vſus ſit: an is qui generi hominum eidem, barbarorum ſcilicet,in cauſa armorum longè diſſimillima ipſorum commodo militauerit? vter

magis culpæ obnoxius, iſne qui in ſuo repetendo ſuorum, hoc eſt Chriſtianorum ſanguini pepercerit, alienorum periculis ſua pericula texerit: an is qui alieniſſimarum gentium gladiis Chriſtianorum vitam pro homine maximè, & à religione & à fide alieno, obiecerit? Si qui hæc fecit, non reprehenditur, imò ſi omni laude à ſuis fautoribus cumulatur: vos æquiſſimi cauſarũ, ac rerum æſtimatores, ſaltē hoc dabitis alteri, vt de ſuo facto illo minimè reprehendatur? Verùm hæc nolite exiſtimare, Ampliſſimi ordines, nos perſtringendi Cæſaris gratia, quem honoris cauſa nominamus, in medium proferre. Neque enim ſi proferenda nō eſſent, ſi ſupprimēda ea ipſe duceret, Africanam illam expeditionem, quam pro Rege Tunetano eũ ſuſcepiſſe vidiſtis, inter res à ſe præclarè geſtas locum ſibi vendicare ſineret: nec in reditu, aut vrbem terrarum dominam ouans ingreſſus eſſet, aut ab vrbis eiuſdem principe omni exquiſitiſſimo apparatu excipi voluiſſet. Quod ad Regem Chriſtianiſs. attinet, equidem non dubito quin ſit facilè paſſurus factum illud Cæſaris, vel in cælũ, ſi ita placet, extolli: modò ſibi ab ipſo interim cōcedatur, ſuum viciſſim minime, vti ab imperitis fit, vituperari. Nā quid tandem, Viri nobiliſſimi, Rex iſta rerum perturbatione faciat? Bellũ ab ipſo neceſſarium geritur cum principibus totius Europæ longè potentiſſimis, & iis

principibus,qui non diſſimulẽt, quinimo (quod vos ſciti) palàm profiteantur,nunquam ſe conquieturos, etiam vt Germaniæ omni pereũdum ſit,donec funditus hominem euerterint:vt interim taceam conſenſum illum regulorum, ciuitatum,conuentuũ,qui quia vnius authoritatem ſequantur, in eandem Regis perniciem ex illius decreto coniurauerũt.Hæc quum ita ſint, videte quæſo quàm iniuſtè,quàm nullo aut veterũ, aut recẽtium exemplo nobiſcũ agatur. Regnũ illud Francorũ florentiſſimũ,nobiliſſimũ,firmamentum,quandiu à finitimis vexatum non eſt, Reip. Chriſtianæ,vobis,Proceres Germani,vetuſta neceſſitudine,& propria quadam,vt ſic dicam,germanitate coniunctum, hoc tẽpore, hoc inquam tempore,à fronte, à tergo, à lateribus, ab hoſtibus infeſtiſſimis petitur,obſidetur, vallatur: nobis ad ferendos tantos,& tam incredibiles impetus non ſatis eſt militum domeſticorum, propterea quòd plebẽ Gallicã maiores noſtri agriculturæ magis aſſueſcere, quàm rei militari voluerunt. Itaque pedite extero nobis opus eſt, vt multis antè ſeculis opus fuit, quoties bellũ maximum gerendum fuit.Hoc Cæſar qui ſat cogni tum haberet, propoſuit edicta (vt leuiſſimè dicam) ſeueriſſima,nequis Germanus miles Frãco militet:qui militauerit,capite luat:cũ vxore quidem,ac liberis mitius aliquãto agatur: Italis au-

tẽ,quòd ferè his nitamur duabus nationibus, pœna propè conſimilis inſtigitur: quicunque aut in Galliam,aut in quaſcunque Regis ditiones patẽt militi aditus,omnes magnis diurnis,nocturniſq; præſidiis circunſepſit: quicunque in itinere deprehẽſi adhuc ſunt,trucidari omnes iuſſit: neminem ad Regẽ penetrare,quoad potuit,ſiuit. Ediuerſo gentem quam vt prophanam,atque impiã decennium ferè eſt execratus, nunc poſteaquam ſeſe in nos incitari paſſa eſt, ad militem euocandum, ad Germaniam in veſtro conſpectu omni iuuentutis robore ſpoliandam,ſummis præmiis inuitat. Neque interim licere nobis vult omni Europæ ope,atque auxilio exutis, aliunde neque ex Africa, néve ex Aſia militem euocare: ſi euocauerimus,ſceleratos,impios,inteſtabiles pronũtiat. Deus immortalis, quæ lex grauior feratur, quæ atrocior pœna ſtatuatur, quàm quæ in nos ſtatuitur, aduerſus eum, qui victus,qui profligatus, qui bello captus vitam precariò agere cogatur? Si & noua iſta pluſquã imperatoria aduerſũ nos edicta locũ habeãt, & omni externa ope nihilo ſecius excludamur, quid nobis denique fiat? quid miſeris, & infelicibus Frãcis cognatis veſtris ſuperſit,niſi vt ferreis manicis vincti, cõpedibus adamãtinis obſtricti, iugulũ irato hoſti hauriẽdũ,ceruicẽ victori,quod ipſe iã præ ſe fert, implacabili feriendam præbeant? Maiores veſtri, Viri

præſtātiſſimi illi, ſæpe pro iniuria arcenda, nonnunquam & pro vlciſcenda, non dubitauerunt gentes, non modò prophanas, & à religione abhorrentes, ſed exleges, ſed impias, ſed efferatas, in homines & Chriſtianos, & aliquando morũ ſanctitate claros, magnis ad ſe pollicitationibus, quũ tamen aliorũ ope nõ excluderentur, allicere. Sic Federicus AEnobarbus homines impios, eoſdẽ alter Federicus, cuius ſuprà mentionẽ fecimus, ſibi in auxiliũ aſſumpſere: idẽ ante hos fecerant Honorius, Conſtātinus Conſtantis parens, Theodoſius iunior, Iuſtinianus ſecũdus, Paleologus, Leo, omnes Imperatores, & pii, & à bonis omnibus optimi habiti. Poſſem adducere Hiſpaniarum Regem Maurogatum, & earundem Iulianum facilè principem, alios item viros pios, qui aliis locis vel regnarũt, vel imperitarunt: ſed eorũ malo vobis exempla propoſuiſſe, quorum exiſtimatio iſtius ſit ordinis exiſtimationi coniuncta. Ne Carolus quidem ille ob res in Rep. geſtas, Magni cognomentum adeptus, veſtri huiuſce Imperii idẽ author, & propagator, hoc exemplo interdum abſtinuiſſe traditur. Nos, vt maledictum, quod in nos hoc nomine cõfertur, aduerſariis cõcedamus, minus tamẽ veſtris Imperatoribus fecimus. Inducias cum Solymano, honeſtas tamen, & nemini pernicioſas, à viris maximis ambitas, bona veſtra venia, qui ſæpe à nobis ſententias (vt ita di-

cam) rogati non improbaueritis, pacti ſumus. Eidem aduerſum hoſtem communem noſtrũ bellum gerenti copiolas noſtras quaſdam, & triremes paucas ad menſes aliquot, tum in noſtri patrimonii vendicationem, tum vt hac via Reip. caueretur, adiunximus. Si vobis, Viri præclariſs. ea re digni videmur, quos communi veſtra amicitia, antiquo veſtro fœdere arceatis: quorũ principem Regem Chriſtianiſs. ex hoc ordine, cui iure adnumerandus eſt (nam dux Mediolani eſt, pro eiúſque repetitione fidẽ veſtram ſæpe implorauit, ſæpe Senatum, quo omnis controuerſia à vobis ipſis decideretur, ſibi dari petiuit) ſi inquam æquum videbitur, vt quemadmodum ab aduerſariis de Mediolani poſſeſſione, ita à vobis de ordinis iſtius dignitate eo nomine Rex Frãcorum deturbetur: multũ proculdubio maiorũ veſtrorum, quos cõmemorauimus, dignitati, multũ illorũ memoriæ, quæ ſancta vobis eſſe debet, detrahetis: magnã denique apud omnes mortales perfidiæ notam illorũ nomini inuretis. Quo ſcelere ne eos obſtringatis, néve illa labe perfundatis, qua vos quoque pro ea perſona, quam in huius amplitudine Imperii ſuſtinetis, ſi id fiat aſpergamini, veſtræ grauitatis eſt, Viri prudẽtiſs. veſtræq; ſapiẽtiæ prouidere: neque id tantũ prouidere, quod eſt tamẽ maximũ, vobiſque, & huius maieſtati loci pernęceſſarium: verũ id quoque, ad quod noſtræ

orationis vos hortabamur exordio, vt memineritis quo in ſtatu Reſp. Chriſtiana ſit, vt ægrotet, vt angatur, vt iaceat, vt medicinam aut à vobis hoc tempore, aut aliunde nullã expectet. Quod præterea ſumus polliciti, vt vi omni, ac ratione morbi explicata, nonnulla proponeremus quæ & ad veſtras iſtas cogitationes pertinerent, & ad medendi rationem non vulgare quidpiam adferrẽt: ea videlicet Regis Chriſtianiſs. verbis vobis proponimus: vt ſi in retinẽda Germaniæ, Imperiíque iſtius dignitate partes ipſius eſſe aliquas iudicabitis: ſi in ſananda Rep. in tollendis de medio contentionibus ipſum poſſe aliquid putabitis, vt quidem certè videri debet poſſe plurimum, cogitetis ipſi, quid ſuper iis rebus ab aliis fieri oporteat potiſſimum, quid ipſe præſtare queat, quid efficere ſuo omni officio, honore, exiſtimatione, quã imminutam, aut ab amico neglectam eſſe nolitis. Faciet enim vt intelligatis, ipſum, & veſtrum de rebus omnibus maximis, mediocribus, minimis iudicium plurimi feciſſe: & quominus quieta, florentíque Rep. frui poſſitis, per ſe minime ſtetiſſe. Aut ſi parum exiſtimatis generatim hæc proponi vobis, niſi ſpeciatim aliquid expromamus, quod magis veſtræ expectationi reſpõdeat: ineatur, Sanctiſſimi ordines, apud vos ratio quo modo funeſta bellorum ſeminaria illa, quæ toties referre piget, de medio tollantur, hoc eſt pa-

tiatur, qua eſt animi in vos propenſione Cæſar, aut vos à ſe hoc impetrare, aut ipſam Rempub. vt quarũ rerum in poſſeſſione verſatur, ad Chriſtianiſſimum Regem pertinentium, vti quæ optimo iure, ſed vnde caſibus, vt ſæpe audiſtis, deturbatus eſt, ſibi illis rebus vti frui per Cæſarem liceat, eaſdémque ipſo tradente obtineat, vt ſanè ipſorum vtrunque, ſuum obtinere, neutro impediente, æquum eſt. Hoc ſi fueritis aſſequuti, eadem opera effeceritis vt Rex communicatis inuicem, quod aiunt, fortunæ euentibus, vires ſuas, opes, facultates, vitam denique ipſam ad Germaniæ quietem, ad vim omnem externã, quæ ei inferatur, arcendam, repellendámque, libenter vobiſcum, & bona fide coniungat. Quo beneficio haud ſcio an maius aliud aut Germanica natio à populo omni ſibi neceſſitudine coniuncto expectet, aut vobis, Ampliſs. ordines, quicquã proponi à quoquam queat, in quo aut dignitas veſtra magis acquieſcat, aut veſtra libertas. Quid eſt enim quod in poſterum ab omni gentium exterarũ tumultu cõiunctis ſemel Galliæ atque Germaniæ viribus pertimeſcatis? aut quæ eſt natio quam ſol aſpiciat, quæ vobis vim adferre cogitet, ſi intellexerit, eiſdem in caſtris eſſe, iiſdem ſub ſignis militare, eidem parère imperio, hinc Germanici peditatus robur incomparabile, hinc florentiſſimas equitatus noſtri, & Francæ nobilitatis co

pias? Vel quid eſt quod de vobis cogitaturus ſit quantũcunque formidabilis hoſtis, ſi tantum auditu perceperit Francos, atque Germanos, quæ gens aliquando eadem fuerit, nunc repetita memoria prioris ætatis, iterum in vnam veluti ſtirpem coaluiſſe, copias, opes, facultates, vires communis ſalutis cauſa in vnum contuliſſe? Quum autem maiores noſtri (Germanos dico, ac Francos) non ita multis ſeculis Thraciam, Macedoniam, Cappadociam, Græciam omnem, omnem Aſiam, Syriam, Armeniam vtranque, ipſam AEgyptum (quæ prouinciæ partim ab infidis ſociis tenebantur, partim ab infeſtiſſimis Chriſtiani nominis hoſtibus occupabantur) anni prope vnius, & alterius ſpatio, vel debellarint, vel ad ſuã authoritatem adiunxerint: Perſarum, Medorũ, Parthorum tyrannos toties fuderint, quoties illi in aciem prodire auſi ſint: plus ſexcenta milia hoſtium & ſempiternorum, & in bellis exercitatiſſimorum plerũque parua manu, prælii ſemper maximis ceciderint: eundem victoriæ terminum, quem ſui progreſſus, ac voluntatis fecerint: nos eorum ſoboles, ſi cauſam, ſi arma, ſi pericula, illorum exemplo inter nos communicâuerimus, ſi vni Imperatori CHRISTO vnanimes, alacres vnà militauerimus, erit credo verendum, ne minus fœlices ſimus in aris ac focis noſtris tuendis (quod vos tantum cogitare audi-

mus)quàm illi in aliorum inuadẽdis fuerint?Ni-
ſi ſiqui fortè ſunt,qui vel noſtris exercitibus im-
peratores deſiderent, vel in imperatoribus fortu
nam: ſed ſiqui adhuc ſunt, qui de ea re dubitent:
ii profectò neque ſatis intelligunt qualem Impe
ratorem Germania habeat,qualem Regem Gal-
lia,quàm ſapientes,quàm fortes,quàm & fœlices,
& rei bellicæ peritos:quorum ducum apud ipſos
conſilia valeant, qui flos iuuentutis, quæ libero-
rum propago illis ſuccreſcat: quorum liberorũ
in aliquibus paternarum laudum, gloriæque æ-
mulatio haud obſcura iam appareat:in aliis,qui-
bus nondũ ætas id conceſſit,tamen indoles quæ-
dam eluceſcat clariſſimæ virtutis.Sed eorum bo
norum, quæ commemorauimus, quietis iſtius,
quam propoſuimus,tãtæ ac tam indubitatæ ſpei
fructus ad vos vt perueniat, in vobis ipſis ſitum
eſt,Ampliſſimi viri atque ſapientiſſimi.Neque e-
nim ſi ita vt debetis,in negotium hoc incubueri
tis, exiſtimo Cæſarẽ (de cuius egregia in Remp.
volũtate dubitare nos vetat congruens factis ple
riſque aſſidua eius,& quotidiana oratio)non in-
quam exiſtimo Cæſarem illa quæ ſi tantis com-
parentur rebus, pro nihilo habeantur,quum iu-
ſtè, quum religioſe, quum hoc loco petieritis,
non libertati veſtræ, non Germaniæ quieti, non
Chriſtiani nominis ſaluti eſſe condonaturũ.Ac-
ceſſimus proxime ad veſtram de nobis ſpem, Vi-

ri optimi, niſi forte etiam eam ſuperauimus, quũ vltro Regis Chriſtianiſs. verbis (ſic enim in mandatis habebamus) ea vobis detulimus, quæ forſitan eratis verecũdius ab illo poſtulaturi. Nihilominus, quoniam ad aliquid de morum quoque conſtitutione, & concordia religionis audiendũ ipſo vos orationis exordio erexiſſe videmur: pauca hîc quædã ea de re ſubiiciemus. Scitis vt Rex Chriſtianiſs. tum pietate animi quadam, tum ſua in vos adductus beneuolentia, nullum adhuc tẽpus intermiſerit veſtri rogandi, obſecrandi, monendi, quo tandem aliquid ſiue inter vos ipſos, ſiue cõmuni ſuo, veſtróque conſenſu conſtitueretur: vtque apud quoſdã ex hoc ordine illuſtres viros, non vno in conuentu, nec modo eodem, nunc per literas, interdum per oratores ſua omni ratione id inſinuauerit: denique vt illud idem ab cunctis Imperii ordinibus, Eſlingæ, Vormaciæ, Haganoæ, atque hoc ipſo in loco perſæpe, nõ contenderit modo, verum efflagitauerit, ſuáque ad vnum id omnia detulerit. Nunc quum eadem tempeſtate, iiſdem ſeditionum procellis, illis fluctibus ſchiſmatum agitetur Reſpub. Chriſtiana, quibus tum agitabatur: proſpicite animis veſtris, Viri prudentiſſimi, num vel Regis eiuſdẽ opera, vel induſtria eorum, qui ipſius fidem atque authoritatẽ ſequuntur, vobis opportuna videatur, aut neceſſaria. Quæcunque enim Rex pius, & a-

micus, vel in vniuerſum omnibus, vel ſingulatim aliquibus adhuc alibi ſuper ea re detulit, quæ videntur eſſe maxima, eadem ipſa, animi affectu eodem, iiſdem verbis deferēda hîc vobis putauit. Pro quo ſingulari in vos ſuo amore, inque maieſtatem ordinis iſtius vetere ſua obſeruantia, ſi viciſſim eo ipſum loco habueritis, quo amicum fidum, vicinum pacificum, charum fœderatum, ac conſanguineū haberi oportet, maximam exiſtimabit ſibi vos gratiam retuliſſe.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE